अस्याम् प्रश्नपत्रपुस्तिकायाम् 37 प्रश्नाः एवम् 8 मुद्रित पृष्ठाः सन्ति।

Roll No.
अनुक्रमाङ्कः

Code No. 69/SS/A/S
कोड नं०
Set / सेट **A**

SANSKRIT
संस्कृतम्
(309)

Day and Date of Examination ....
(परीक्षादिवसः दिनाङ्कश्च)

Signature of Invigilators 1. ....
(निरीक्षकयोः हस्ताक्षरम्)

2. ....

सामान्य अनुदेशाः —

1. परीक्षार्थी प्रश्नपत्रपुस्तिकायाः प्रथमपृष्ठे स्व-अनुक्रमाङ्कम् अवश्यं लिखतु।
2. निरीक्ष्यतां यत् प्रश्नपत्रस्य पृष्ठसंख्या प्रश्नानां संख्या च प्रथमपृष्ठस्य शीर्षे मुद्रितसंख्यानुसारमेव अस्ति। प्रश्नाः क्रमानुसारं सन्ति न वा इत्यपि निरीक्षणीयम्।
3. उत्तरपुस्तिकायां परिचयचिह्नम् अथवा कुत्रापि निर्दिष्टस्थानेतरस्थलेषु अनुक्रमाङ्कलेखनं सर्वथा वर्जितम् अस्ति।
4. स्व-उत्तरपुस्तिकायां प्रश्नपत्रस्य कोड संख्या 69/SS/A/S, सेट A अवश्यमेव लेखनीया।

SANSKRIT
संस्कृतम्
(309)

परीक्षासमयावधिः (Time) होरात्रयम् (3 Hours) पूर्णाङ्काः (Full Marks)—100

निर्देशाः— (i) अस्मिन् प्रश्नपत्रे आहत्य 37 प्रश्नाः सन्ति ।

(ii) प्रश्नस्य दक्षिणे पार्श्वे संख्यासु (अङ्काः × प्रश्नाः = पूर्णाङ्काः) इति एवम् अङ्कान् निर्दिशति।

(iii) **समे** प्रश्नाः अनिवार्याः।

(iv) प्रश्नपत्रेऽस्मिन् पञ्चभागाः सन्ति।

(1) Answers of all questions are to be given in the Answer-Book given to you.
सभी प्रश्नों के उत्तर आपको दी गई उत्तर-पुस्तिका में ही लिखें।

(2) 15 minutes time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 2:15 p.m. From 2:15 p.m. to 2:30 p.m., the students will read the question paper only and will not write any answer on the Answer-Book during this period.
इस प्रश्न-पत्र को पढ़ने के लिए 15 मिनट का समय दिया गया है। प्रश्न-पत्र का वितरण दोपहर में 2:15 बजे किया जाएगा। दोपहर 2:15 बजे से 2:30 बजे तक छात्र केवल प्रश्न-पत्र को पढ़ेंगे और इस अवधि के दौरान वे उत्तर-पुस्तिका पर कोई उत्तर नहीं लिखेंगे।

[A] पाठाधारित-प्रश्नानां समुचितं विकल्पं चिनुत— 1×15=15

1. परदुःखेन के दुःखिनः भवन्ति? 1

(क) सेवकाः (ख) ब्राह्मणाः

(ग) साधवः (घ) व्यापारिणः

2. दामोदरः कस्याः कुब्जत्वं दूरीकृतवान्? 1

(क) गोपिकायाः (ख) मदनिकायाः

(ग) भिक्षुण्याः (घ) दास्याः

3. मातृभूमेः महाराजस्य च किं प्रत्यर्पयितुं लब्धदत्तेन प्रयासः कृतः? 1

(क) धनम् (ख) अन्नम्

(ग) ऋणम् (घ) सुवर्णम्

4. सलिलातिभारं वहन्तः के गच्छन्ति? 1

(क) मेघाः (ख) सागराः

(ग) नदाः (घ) निर्झराः

5. मेघानां स्वनैः के प्रबुद्धाः? 1

(क) श्वानः (ख) मयूराः

(ग) मण्डूकाः (घ) साधवः

6. 'अर्वते' शब्दस्य कोऽर्थः? 1

(क) अश्वाय (ख) उष्ट्राय

(ग) मृगाय (घ) वृषभाय

7. हिमालयस्य सौन्दर्यं केन न नष्टं जातम्? 1

(क) सूर्येण (ख) मेघेन

(ग) पाषाणेन (घ) हिमेन

8. कः गोमायुं सचिवपदे नियुक्तम् अकरोत्? 1

(क) व्याघ्रः (ख) मृगः

(ग) पौरिकः (घ) शार्दूलः

9. कैः सुशोभितम् आकाशमण्डलं राजते? 1

(क) तारकैः (ख) कपोतैः

(ग) चन्द्रतारकैः (घ) मेघैः

10. ऋषयः प्रजाभ्यः पशुभ्यः च किं कामयन्ते? 1

(क) आहारः (ख) जलम्

(ग) अभयम् (घ) रक्षणम्

11. दुर्वासाः कस्य तनयः आसीत्? 1

(क) अत्रेः (ख) ब्रह्मणः

(ग) कश्यपस्य (घ) वशिष्ठस्य

12. कः विषयः विज्ञानक्षेत्रे परिगण्यते? 1

(क) यन्त्रविज्ञानम् (ख) सङ्गीतम्

(ग) नक्षत्रज्ञानम् (घ) अध्यात्मम्

13. सुश्रुतस्य अद्यतनख्यातिः केन कारणेन अस्ति? 1

(क) ओषधिप्रदानेन (ख) आरोग्यकरणेन

(ग) नासाप्रतिष्ठापनेन (घ) चिकित्साकरणेन

14. 'कष्टं न्यासस्य रक्षणम्' कस्मात् पुस्तकात् संगृहीतोऽयं पाठः? 1

(क) मेघदूतात् (ख) स्वप्नवासवदत्तात्

(ग) मालविकाग्निमित्रात् (घ) मृच्छकटिकात्

15. चारुदत्तस्य मते दरिद्रेषु दुर्लभं किं भवति? 1

(क) धनम् (ख) सत्यम्

(ग) धैर्यम् (घ) विवेकः

[B] अस्मिन् भागे **सप्त** प्रश्नाः सन्ति— 20

समुचितं भावार्थ**द्वयं** चिनुत— 1×2=2

16. भो पुत्र! यो दुःखी, स सुहृदि दुःखं निवेद्य सुखी भवति।

(क) चिरंजीवी कथयति हे पुत्र! दुःखी जनः स्वदुःखं मित्रं प्रति निवेद्य सुखी भवति।

(ख) कोऽपि कस्यापि दुःखं निवारयितुं न प्रयतते।

(ग) यो जनः आत्मदुःखं मित्रं प्रति निवेदयति तस्य दुःखं मृतम् भवति।

17. काले फलति सौभाग्यम्— 1×2=2

(क) केवलं श्रमेण कार्यं न सिद्ध्यति।

(ख) सत्कर्मणां फलं तु यथासमयं प्राप्यते एव।

(ग) नरः धैर्येण पुण्यकर्माणि कुर्वन् तत्फलं प्राप्नोतु।

18. सहस्ररश्मिः शतधा वर्तमानः प्राणः प्रजानाम् उदयति एष सूर्यः — 1×2=2

(क) सूर्यः सर्वेषु प्राणिषु, वस्तुषु वृक्षेषु च ऊर्जया विद्यमानः प्रजानां प्रायभूतः उदेति।

(ख) सूर्यः सहस्ररश्मिभिरेव सर्वान् जीवान् न रक्षति।

(ग) सूर्यः प्रकृतिसंरक्षकः प्राणिनां च जीवनाधारभूतः अस्ति।

19. मञ्जूषासहायतया प्रदत्तश्लोकस्य भावार्थं पूरयत— 1×4=4

दुःखेन श्लिष्यते भिन्नं श्लिष्टं दुःखेन भिद्यते।
भिन्नाश्लिष्टा तु या मैत्री न सा स्नेहेन वर्तते॥

भावार्थः —या मैत्री एकस्मिन् क्षणे *(i)* ______ भवति, अन्यस्मिन् क्षणे *(ii)* ______ भवति तस्यां *(iii)* ______ स्नेहस्य *(iv)* ______ वर्तते।

मञ्जूषा

संयुक्ता, मैत्र्याम्, भिन्ना, अभावः

20. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं करोतु— 1×5=5

(क) बकासुरः प्रतिदिनं <u>जनान्</u> भक्षयति।

(ख) सूर्यसमं ज्योतिः <u>ब्रह्म</u> अस्ति।

(ग) <u>कल्पनाचावलायाः</u> वैमानिक्यां विशिष्टा रुचिः आसीत्।

(घ) <u>सरस्वती</u> सुरैः असुरैः मुनिभिः नरैः च वन्दनीया।

(ङ) राजा च <u>अक्षतदेहः</u> विराजते।

21. अधोलिखितकथनेषु सत्यम् असत्यं **वा** चिनुत— 1×3=3

(क) इन्द्रः पृथिव्यै वर्षीयान्।

(ख) एकः पौरिकः नृपः परमदयालुः आसीत्।

(ग) विकिरणप्रमाणेन ओजनपटले साम्प्रतम् अपक्षयः दृश्यते।

अथवा

वेदेषु सर्वत्र कल्याणकामना दृश्यते।

22. केवलं प्रश्न**द्वयं** संक्षेपेण उत्तरत— 1×2=2

(क) समसामयिकसाहित्यं किम्?

(ख) दूतकाव्यं किम्? एकम् उदाहरत।

(ग) आर्यभटस्य कस्मिन् क्षेत्रे महत्त्वपूर्णं योगदानं वर्तते?

[C] अनतिदीर्घोत्तरैः **त्रयः** प्रश्नाः समाधेयाः — 5×3=15

23. 'पतन्ति परपीडकाः' **अथवा** 'कष्टं न्यासस्य रक्षणम्' इति पाठस्य सारांशो लेख्यः।

24. 'कल्पनाकीर्तिः विजयते' इति पाठस्य विषयवस्तु संक्षेपेण वर्णनीयम्।

25. 'काले फलति सौभाग्यम्' पाठमाधृत्य लब्धदत्तस्य चरित्रं वर्णयत।

अथवा

'कष्टं न्यासस्य रक्षणम्' इति पाठमाधृत्य चारुदत्तस्य चरित्रं वर्णयत।

[D] प्रायोगिक-व्याकरणे प्रश्नाः — 30

26. सन्धिं सन्धिविच्छेदं **वा** कृत्वा लिखत— 1×5=5

(क) पतति + आम्रफलम्

(ख) घनोपगूढम्

(ग) कश्चित् + आगतः

(घ) कः + अपि

(ङ) रसाकुलम्

27. विग्रहं समस्तपदं **वा** लिखत— 1×5=5

(क) सस्नेहम्

(ख) माता च पिता च

(ग) दिनं दिनं प्रति

(घ) नीलोत्पलम्

(ङ) दशाननः

अथवा

चतुर्युगम्

28. रेखाङ्कितपदेषु प्रकृति-प्रत्यय-योजनं विभागं **वा** कुरुत— 1×5=5

(क) तेन स्वकार्यं कृ + क्त।

(ख) सः जलं पातुम् आगतः।

(ग) सा उत्सवं दृश् + क्त्वा गमिष्यति।

अथवा

छात्रः आश्रमं प्रविश्य गुरुं प्रणमति।

(घ) कश्चिदेव फलानि क्री + क्तवतु।

(ङ) गुरुं सत् + कृ + ल्यप् सेवेत।

अथवा

त्वं भारतस्य नागरिकः असि।

29. उदाहरणमनुसृत्य शब्दरूपाणां मूलशब्दं विभक्तिं वचनं च लिखत— 1×4=4

	शब्दरूपाणि	मूलशब्दः	विभक्तिः	वचनम्
यथा—	कन्याकुमार्याः	कन्याकुमारी	षष्ठी	एकवचनम्
(क)	शिलायाम्	______	______	______
(ख)	श्रद्धया	______	______	______
(ग)	मम	______	______	______
(घ)	मुनिभिः	______	______	______
	अथवा			
	विद्वांसम्	______	______	______

30. अधोलिखितक्रियापदानां धातुं लकारं च दर्शयत— 1×3=3

क्रियापदानि	धातुः	लकारः
यथा— लिखामि	लिख्	लट्
(क) वहन्ति	______	______
(ख) भविष्यति	______	______
(ग) लभते	______	______
अथवा		
अक्रीडत्	______	______

31. मञ्जूषासहायतया रिक्तस्थानेषु उचितम् अव्ययपदं प्रयुज्यताम् — 1×4=4

(क) त्वम् ______ विद्यालयं गच्छ।

(ख) मेघाः ______ गर्जन्ति।

(ग) यत्र श्रमः ______ सफलता।

(घ) ______ स्वतन्त्रतादिवसोत्सवः भविष्यति।

अथवा

विश्वे ______ शान्तिः भवेत्।

मञ्जूषा

सर्वत्र, उच्चैः, श्वः, अपि, तत्र

32. उपपदविभक्तिं मेलयत— ½×4=2

उपपदम्	**विभक्तिः**
(क) सह	*(i)* द्वितीया
(ख) बहिः	*(ii)* चतुर्थी
(ग) नमः	*(iii)* तृतीया
(घ) प्रति	*(iv)* पञ्चमी

33. मेलनं कुरुत— ½×4=2

ग्रन्थाः	**लेखकाः**
(क) यन्त्रसर्वस्वम्	*(i)* गर्गः
(ख) यन्त्रकल्पम्	*(ii)* अगस्त्यः
(ग) शक्तिसूत्रम्	*(iii)* नारदः
(घ) धूमप्रकरणम्	*(iv)* महर्षिः भारद्वाजः

[E] रचना-कौशलम्— 20

34. अधोलिखितं विषयमधिकृत्य मञ्जूषासाहाय्येन दशवाक्येषु एकम् अनुच्छेदं लिखत— 5

'प्रातःभ्रमणम्'

मञ्जूषा

शान्तं वातावरणम्, उषाकाले, शयनात् उत्थाय, प्रतिदिनम्, प्राकृतिकपरिवेशे, मित्रेण सह, उद्यानम्, तडागपरिसरम्, मानसिकविकासः, परिभ्रमेत्, स्वच्छवायुः, वहति, शरीरं स्वस्थम्, व्यायामम्, योगः।

अथवा

'मम विद्यालयः'

मञ्जूषा

वरिष्ठ माध्यमिक-सहशिक्षा-विद्यालयः, द्विसहस्रछात्राः, पञ्चाशत् शिक्षक-शिक्षिकाः, पुस्तकालयः, क्रीडाक्षेत्रम्, सांस्कृतिक-कार्यक्रमाः, विज्ञानम्, वाणिज्यम्, कला, सङ्गीतम्, अनुशासनम्, सुन्दरं भवनम्, आदर्शः विद्यालयः, प्रधानाचार्यः।

35. भवान् राघवः। भवतः मित्रं प्रणवः मण्डलस्तरीयभाषणप्रतियोगितायां प्रथमं स्थानं लब्धवान्। तस्य उत्कृष्टसफलतायै वर्धापनपत्रं छात्राः लेखिष्यन्ति। 5

36. संवादलेखनम्— 5

भवतः नाम प्रकाशः। भवतः मित्रं विकासः अस्ति। भवतः मित्रस्य एकादशकक्षायाम् आदर्शविद्यालये प्रवेशो जातः। मित्रेण सह तस्य विद्यालयस्य विषये जातसंवादं लघुदशवाक्येषु लिखत।

अथवा

भवतः नाम रमेशः। विद्यालये पर्यावरणगोष्ठ्यां मित्रेण महेशेन सह जातसंवादं लघुदशवाक्येषु लिखतु।

37. 'महानगरेषु प्रदूषण-समस्या' इति विषयमधिकृत्य एका परियोजना निर्मीयताम्। 5

अथवा

'महाकुम्भपर्वणः परम्परा' इति विषयमधिकृत्य एका परियोजना निर्मीयताम्।

★ ★ ★